

نقش شبکه های اجتماعی نوین در توسعه فرهنگی (مطالعه موردی: شهرستان ملکان تابستان ۱۳۹۶)

علی سلیمان زاده^۱، مهرداد نوابخش^۲، باقر ساروخانی^۳

چکیده

هدف پژوهش بررسی جامعه شناختی رابطه استفاده از شبکه های اجتماعی نوین و توسعه فرهنگی است، جامعه آماری تحقیق را کلیه دانش آموزان دختر و پسر مشغول به تحصیل دوره متوسطه شهرستان ملکان در سال تحصیلی ۹۶-۹۵ که تعداد آنها را ۳۷۰۰ نفر تشکیل می دهد. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران به تعداد ۳۴۸ نفر تعیین شد. شیوه نمونه گیری تصادفی طبقه ای است که با معیارهای مقطع، رشته تحصیلی و جنس، از داخل هر طبقه بصورت تصادفی نمونه لازم بدست آمد. روش تحقیق پیمایشی، ابزار اندازه گیری، پرسشنامه است. اطلاعات حاصله توسط نرم افزارهای SPSS تجزیه و تحلیل شد. روایی سوالات مربوط به سازه ها بصورت صوری توسط افراد متخصص مورد تایید قرار گرفت. جهت تعیین میزان پایایی سوالات پرسشنامه، از طیف آزمون آلفای کرونباخ استفاده گردید، برای اکثر متغیرها میزان آلفا بیش از ۰/۷ به دست آمد. برای آزمون روابط بین متغیرها نیز از آزمون ضریب همبستگی پیرسون و از آزمون t و تحلیل رگرسیون چند متغیره استفاده شد، بر اساس نتایج تحقیق، میانگین توسعه یافتگی فرهنگی در بین دانش آموزان متوسطه شهرستان ملکان ۱۴۵/۷۰ می باشد که نشان می دهد به نسبت بالایی از پاسخ دهندگان دست یابی به توسعه فرهنگی را به نقش شبکه های اجتماعی در تقویت مولفه های آن یعنی ارزش های مدنی و اجتماعی ربط می دهند. نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیره نشان می دهد که رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته، تأیید شده است و ضریب تبیین تصحیح شده حکایت از آن دارد، ۶۴/۲ درصد تغییرات توسعه فرهنگی به وسیله متغیر شبکه های اجتماعی نوین، تبیین می شود.

واژگان کلیدی: شبکه های اجتماعی، ارزش های مدنی، همبستگی، اعتماد، توسعه فرهنگی.

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۶/۱۲/۱۸

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۰۶/۱۶

^۱ دانشجوی دکتری جامعه شناسی فرهنگی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، واحد علوم تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

(Email: soleymanzadehali471@yahoo.com)

^۲ استاد جامعه شناسی، گروه علوم اجتماعی، واحد علوم تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

(Email: Mehrdad_navabakhsh@yahoo.com)

^۳ استاد جامعه شناسی، گروه علوم اجتماعی، واحد علوم تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (Email: sarokhni@ut.ac.ir)

مقدمه

توسعه تکنولوژی های ارتباطی در جهان، تعاملات بین المللی را افزایش داده است. در پی این فرآیند شبکه های اجتماعی نوین گسترش یافته و مبادلات فرهنگی را نیز افزایش داده، افراد هرچه بیشتر از افکار، عقاید، ارزش های همدیگر آشنا شده اند و ارزش های اجتماعی، مدنی شان بیشتر تحت تاثیر دیگران قرار گرفته و به سطح بالایی از توسعه فرهنگی دست یافته اند. امروزه رسیدن به توسعه همه جانبه و پایدار، دغدغه اصلی کشورها و دولت هاست. از آنجا که انسان موجودی فرهنگی است، زیربنای توسعه حقیقی و پایدار، دستیابی به توسعه فرهنگی است. توسعه فرهنگی یعنی دگرگونی که از طریق تراکم برگشت ناپذیر عناصر فرهنگی در یک جامعه معین صورت می پذیرد و بر اثر آن، جامعه کنترل موثرتری را بر محیط طبیعی و اجتماعی اعمال می کند (Vosoughi & Aram, 2012, p82). اکنون توسعه فرهنگی براساس ارتقاء ارزش های اجتماعی و مدنی در جامعه تحقق می یابد. ارزش های مدنی آرمان های جمعی اند که، در عرصه های اجتماعی رشد و تکامل می یابند، کنش های اعضای جامعه را هدایت کرده، از فرهنگ مدنی ریشه می گیرند و نقش بسیار مهمی در توسعه سیاسی، اجتماعی و اقتصادی جوامع دارند، این ارزش ها موجب می شوند که، افراد در کنش های خود به منافع جمعی بیش از منافع فردی اندیشه کنند، ارزش های مدنی، مشوق عمل جمعی یا جمع گرایانه بوده و همچنین مشوق «اعتماد^۱»، «تساهل^۲»، «همکاری^۳»، «مشارکت^۴» در امور عمومی هستند (Imani Jajarmi, 2006, p41). ارزش ها در فرهنگ، نقش حامی و نگهدارنده قواعد و روش های مرسوم را دارند. آنها به انسان ها می گویند در هر موقعیت به چه سان رفتار کنند. مطالعه ی ارزش های یک جامعه اهمیت زیادی برای شناخت نحوه تعاملات اجتماعی اعضای آن دارد. در جوامع مختلف ارزش ها متنوعند. از نظر بعضی ملتها، برخی ارزش ها اهمیت بیشتری نسبت به بقیه دارند. سطوح ارزش ها نیز در جوامع مختلف متفاوتند. برخی ارزش ها «جهانی» هستند و تقریباً برای تمامی آدمیان پذیرفته شده اند. برخی دیگر «ملی» هستند. در آخرین سطح نیز ارزش های «محلی» قرار دارند. این ارزش ها برای افراد متعلق به یک گروه قومی یا ساکن در یک منطقه جغرافیایی اهمیت دارند. ارزش ها در طول زمان تغییر می کنند. ارزش ها به عنوان پدیده ای اجتماعی، ضمن راهبری کنش ها، از سایر پدیده ها تاثیر می پذیرند و تغییر می یابند، با وجود این، تغییرات ارزشی به زمان طولانی نیاز دارد و به سادگی اتفاق نمی افتد (Same, 38-39). ارزش های مدنی در کشور به وضعی دچار شده اند که همه یا بخشی از افراد جامعه منافع فردی را به منافع جمعی ترجیح داده و نسبت به کارهای عمومی و جمعی رغبتی از خود نشان نمی دهند و نوعی بی تفاوتی در گرایش به کارهای جمع گرایانه شکل گرفته و افراد به سمت خاص گرایی سوق یافته اند و بین تمایلات فردی و جمعی افراد جامعه تعارض ایجاد شده است. بی توجهی یا کم توجهی به منافع جمعی، معضل بنیادی جامعه امروز ماست (Moayed Farr & darbandi, 2006, p35). با وجود چنین فضایی روحیه تعهد، اعتماد، تساهل، تشکل و همبستگی اجتماعی کاهش یافته به تبع آن آسیب های اجتماعی زیادی را بوجود آورده است. طی دو دهه گذشته بدلائل توسعه نامتوازن و تک بعدی، ایجاد شکاف نسبی طبقاتی، کاهش سرمایه اجتماعی، ارزش های مدنی در ایران بسیار تنزل پیدا کرده است (Ghasemi, 2007, p163-185). اگر تنزل ارزش های جمع گرایانه در جامعه ما ادامه یابد، بحران های اجتماعی زیادی بوجود خواهد آمد و نتایج ناگواری را بر جامعه تحمیل خواهد کرد و برعکس. اگر این ارزش ها ارتقاء یابند جامعه به سوی توسعه پایدار حرکت خواهد کرد. بروس کوئن ارزش ها را فقط احساسات ریشه داری تلقی می کند که اعضای یک جامعه در آنها سهیم می باشند و اغلب تعیین کننده اعمال و رفتارشان هستند (Queen, 1993, p281). ارزش های اجتماعی تعیین می کنند که برای مردم یک جامعه چه چیز مهم است و چه چیز از نظر اخلاقی درست است (Mohseni, 1991, p380). امروزه در فن آوری اطلاعات و ارتباطات، انقلاب شگرفی به وجود آمده است. شبکه

1. the trust

2. Tolerance

3. Cooperation

4. taking part

های اجتماعی به عنوان مهم ترین ابزار ارتباطی و اطلاعاتی، فرصت ها و تهدیدهایی را در زندگی استفاده کنندگان ایجاد کرده اند بالاخص شکل دهی به ارزش های اجتماعی و مدنی جوانان و نوجوانان از اهمیت فوق العاده ای برخوردار است. لذا هدف پژوهش حاضر آنست که، رابطه استفاده دانش آموزان متوسطه از شبکه اجتماعی نوین و توسعه فرهنگی آنان را از منظر جامعه شناختی بررسی نماید. بنابراین محقق در تلاش است با مطالعه میزان و نوع استفاده دانش آموزان مقطع متوسطه شهرستان ملکان از شبکه های اجتماعی نوین به سیر تحول ارزش های مدنی آنان بپردازد و به سوالاتی نظیر اینکه:

- الف) سیر تحول توسعه فرهنگی (ارزش های مدنی) در دانش آموزان متوسطه چگونه است؟
- ب) آیا شبکه های اجتماعی نوین تضعیف کننده یا تقویت کننده ارزش های مدنی دانش آموزان است؟
- ج) آیا شبکه های اجتماعی نوین بر ابعاد و مولفه های ارزش های مدنی تاثیر می گذارند یا نه؟ پاسخ دهد.

اهمیت و ضرورت مساله پژوهش

استفاده از شبکه های اجتماعی و حضور در فضای مجازی بعنوان نهاد اجتماعی اساسی در فرایند جامعه پذیری، جایگزین خانواده، مدرسه و... شده و در شکل دادن به ارزش ها، باورها، نگرش ها و گرایش های کودکان و نوجوانان نقش بسیار مهمی ایفا می کند. ارزش ها یکی از مفاهیم بنیادی بسیار مجادله برانگیز، خاصه در علوم انسانی و اجتماعی است بسیاری اندیشمندان اجتماعی خصوصا در حوزه جامعه شناسی فرهنگی و مطالعات فرهنگی، برای تداوم حیات اجتماعی، به ارزش های اجتماعی فوق العاده اهمیت می دهند. آنها بنیاد اساسی نظم اجتماعی را در ارزش ها جست و جو می کنند و حتی تغییرات اجتماعی را نتیجه عدم تعادل میان ارزش ها و محیط اجتماعی می دانند. بنابراین، ارزش ها جایگاه بلندی نزد جامعه شناسان دارند، به طوری که ارزش ها را در جایگاه عنصر بنیادین فرهنگ، از جنبه های ساختاری، شیوه های انتقال و توزیع، تحول در زمان و جهت گیری کنش گران و... در سطوح خرد و کلان، مطالعه و بررسی می کنند. سابقه بحث درباره ارزش ها، در حوزه فلسفه در مقام مادر علوم اجتماعی به بیش از ۲۵۰۰ سال قبل می رسد، لیکن در صد سال اخیر، در حوزه های علوم سیاسی مردم شناسی، فرهنگ شناسی، روانشناسی و به خصوص جامعه شناسی، مفهوم ارزش، مسئله ای علمی تلقی شده و به مطالعه و شناسایی تجربی آن پرداخته اند (Mahboubimanesh, 2012, P22-24). ارزش ها، حلقه ی اتصال فرهنگ هر قوم و ملتی با نسل آینده هستند و غفلت از این مهم می تواند جوامع را با بحران هویت مواجه کند. ارزش ها آنقدر اهمیت دارند که اینگلهارد گفته است: «اگر می خواهید در کشوری بدون سرو صدا انقلاب کنید، ارزش های آنان را تغییر دهید» (Inglades, 1998, quoted by Khodamoradi & others, p156). ارزش ها به عنوان یک پدیده اجتماعی، از زمان تشکیل اجتماعات اولیه تاکنون در زندگی انسان نقش مهمی داشته اند و به منزله اصلی ترین شاخص های فرهنگ هستند. ماکس وبر می گوید: زندگی بشر از یک رشته انتخاب ها تشکیل شده است که افراد از طریق آنها نظامی از ارزش ها را بر پا می کنند. ارزش ها از یک سو راهنما و تعیین کننده گرایش های اجتماعی و ایدئولوژی ها و از سوی دیگر تعیین کننده رفتار و کنش اجتماعی هستند که در آداب و رسوم، قوانین، اعتقادات، اصول مقدس و شیوه های زندگی روزمره تجلی می یابند. برای دوام و بقای هر جامعه و فرهنگی انتقال ارزش ها از نسلی به نسل دیگر ضروری به نظر می رسد (Nakhli, 2011, p10). از جمله تغییرات مهم ارزشی که بعد از وقوع جنگ ناخواسته عراق علیه ایران اتفاق افتاده است، ارزش های مادی گرایانه تقویت شده و ارجحیت منافع فردی به منافع جمعی افزایش یافته و سرمایه اجتماعی به پایین ترین سطح خود تنزل پیدا کرده و به تبع آن مشکلات و آسیب های اجتماعی زیادی ظهور کرده و برخی جرایم و ناهنجاری های اجتماعی کم سابقه رکورد زده است. بی توجهی به ارزش های جمع گرایانه و ارزش های مدنی و مشاهده برخی تخلفات و فسادهای اداری و مالی و ناهنجاری های از سوی برخی افراد و شیوع این اعمال، تعلق و تعهد اجتماعی را کاهش می دهد و نیازمند توجه به ارزش های مدنی است. با توجه موارد ذکر شده انجام این پژوهش بنابه دلایل زیر بسیار ضروری به نظر می رسد. نخست جدید بودن موضوع تحقیق، که تاکنون پژوهشی با عنوان ارزش های مدنی با این جامعه آماری و محدوده مکانی مشابه در داخل کشور اجرا و گزارش نشده است

دوم اینکه انجام این پژوهش می تواند به توسعه سطح دانش موجود بیفزاید، سوم اینکه نتایج حاصل از انجام این تحقیق می تواند برای متولیان سازمان ها و نهادهای فرهنگی ، عرصه تعلیم و تربیت، برنامه ریزان ، سیاستگذاران ، تصمیم گیران عرصه های اجتماعی در سطح خرد و کلان مانند شورای عالی آموزش و پرورش، سازمان های تبلیغات اسلامی، ادارات ورزش و جوانان کشور، رسانه های جمعی ، بنیاد شهید وامور ایثارگران و... بصورت کاربردی مفید واقع شود. این وضعیت، ضرورت و اهمیت توجه به مفهوم ارزش های مدنی و باز تعریف آنها را با توجه به مقیاس جهانی بیشتر نمایان می سازد، بنابراین می طلبد تا نقش حضور در «شبکه های اجتماعی نوین»، در فرایند شکل گیری «ارزش های مدنی» دانش آموزان در قالب نظریه های جامعه شناسی مورد مطالعه قرار گیرد، پس ضرورت دارد تا با رویکردی جدید حضور افراد در «شبکه های اجتماعی نوین» و پیامدهای احتمالی حضور در این شبکه ها، به ویژه نقش این شبکه ها در «ترویج ارزش های مدنی» استفاده کنندگان ، مورد مذاقه و بازنگری قرار گیرد و از این طریق فرایند شکل گیری «ارزش های مدنی»، از منظر شبکه های اجتماعی نوین مورد تجزیه و تحلیل عمیق قرار بگیرد و اثرات حضور در فضای مجازی شبکه های نوین به عنوان تجربه ای نو در دنیای بشری مطالعه گردد؛ به علاوه انجام تحقیقاتی از این دست زمینه مطالعه و شناسایی اثرات و تبعات «شبکه های اجتماعی نوین» را بر شکل دهی به « ارزش های مدنی» کاربران جوان را در قالب نظریه های جامعه شناسی فراهم سازد و مشوق تحقیقاتی دیگر در این زمینه باشد.

اهداف تحقیق

به طور کلی هر بررسی و پژوهش علمی به دنبال دستیابی به اهداف از پیش تعیین شده است. در این راستا پژوهش فراروی هم، مستثنی از این واقعیت نیست. در ارتباط با سئوالات و ضرورت پژوهش و نیز در تعامل با بیان مسئله، محقق بر آن است تا در این پژوهش، به اهدافی دست یابد که بتواند بر اساس آنها راهکارهایی ارائه نماید. بر این اساس هدف اصلی به شرح زیر خواهد بود. هدف کلی تحقیق بررسی جامعه شناختی رابطه استفاده از شبکه های اجتماعی نوین و توسعه فرهنگی (مطالعه موردی دانش آموزان متوسطه شهرستان ملکان) است.

چارچوب نظری

در پژوهش حاضر به منظور تبیین نقش شبکه های اجتماعی نوین در توسعه فرهنگی (ارزش های مدنی) دانش آموزان متوسطه، می توان از تبیین کارکردگرایانه استفاده نمود که «ارزش ها در منابع فونکسیون [کارکردی] در جایگاه نظام های ارزشی ای ظاهر می شوند که در عمل مشارکت کنندگان در کنش اجتماعی ساختار، راه می یابند و به کنش آنها، انسجام، صورت و شکل می دهند» (Mahboubimanes, p52 from Skidmore, 1996, quoted). به علاوه از آنجا که «شبکه های اجتماعی نوین» جزو رسانه های ارتباطی و اطلاعاتی هستند پس می توان آنها را از دیدگاه جامعه شناسی کلان به عنوان یک خرده نظام فرهنگی در نظر گرفت همچنین بر طبق رویکرد عملی و نظری جامعه شناسی خرد می توان موضوعاتی مانند اینکه: دانش آموزان متوسطه از کدام یک از خدمات شبکه های اجتماعی نوین بیشتر استفاده می کنند چرا دانش آموزان متوسطه به استفاده از شبکه اجتماعی نوین مشتاق هستند ، و اینکه شبکه های اجتماعی نوین در توسعه فرهنگی ، بویژه ارزش های مدنی دانش آموزان متوسطه چه نقشی را ایفاء می کنند را مورد مطالعه قرار داد مطابق تئوری ساختار بندی، الگوی روابط اجتماعی در زمان و مکان باز تولید می شوند و دگرگونی می یابند، ساختار به خودی خود در زمان و مکان وجود ندارد. در این تئوری ساختار (عوامل و رهنمون های باورشناسانه و فرهنگی چیره) و کنش ورزی انسان (اراده انسانی، آفرینشگری و فراروندگی) در تعامل با هم بوده و در شکل گیری همدیگر موثرند و به هیچ وجه نمی توان گفت که ساختار کنش را تعیین می کند و یا برعکس. بنابراین تعریف بازیگران اجتماعی با توجه به شرایط و موقعیت فرهنگی خود در ارتباط با دیگران از پیام رسانه ها تاثیر می پذیرند. «برداشت ها، گزینش ها و بکارگیری برنامه ها و پیام ها توسط بازیگران اجتماعی، شدیداً تحت تاثیر پیوند های خرد اجتماعی، و بطور گسترده

تر تحت تاثیر پیوندهای کلان اجتماعی، و نیز تحت تاثیر شرایط فرهنگی است که پیوندهای ویژه اجتماعی در بستر آن شکل گرفته اند» (Lale, 2000, p242).

در جامعه شبکه‌ای که از سوی «مانوئل کاستلز» مطرح شده است، مفاهیم زمان و مکان، معانی تازه‌ای دارند که با مفهوم سنتی آن‌ها در بین جوامع ماقبل مدرن و یا حتی صنعتی، تفاوت دارند. حضور در مکان، می‌تواند تعیین‌کننده ارتباط و اتصال شخص با جامعه شبکه‌ای و یا طرد و حذف او از این مکان فراگیر و در عین حال انحصاری به شمار آید (Castells, 2001, p18). ارزش‌های مدنی، امروزه یکی از با اهمیت‌ترین، پیچیده‌ترین و مناقشه‌انگیزترین مباحث عرصه‌های سیاست، حقوق اساسی، فلسفه سیاسی، جامعه‌شناسی سیاسی، فرهنگ مدنی و حتی اقتصاد است. ارزش‌های مدنی یکی از موضوعاتی است که محققان بسیاری، مانند آلموند و وربا (۱۹۶۳)، پاتنام (۲۰۰۱)، رایس و سامبرگ (1997) [According to imani Jajarmi, 2006] به عنوان عاملی مهم در توسعه اجتماعی، سیاسی و اقتصادی جامعه به آن توجه کرده‌اند. ارزش‌های مدنی از فرهنگ مدنی گرفته شده، فرهنگ مدنی نیز مولد سرمایه اجتماعی است سرمایه اجتماعی نیز بخشی از جامعه مدنی است که از رابطه افقی میان شبکه‌های اجتماعی حاصل می‌شود پاتنام در رویکرد سوم خود بر عوامل فرهنگی و زندگی مدنی تأکید زیادی دارد. منظور او از فرهنگ مدنی یا همان سنت‌های مدنی نوع املا خاصی از فردگرایی است که هم به شرافت خود احترام می‌گذارد و هم به ارزش‌های فردی همه انسان‌ها و به این طریق محدودیت‌هایی برای منافع شخص فرد قائل می‌شود. در یک فرهنگ مدنی فرد تنها به فکر خود و منافع کوتاه مدت خود نیست بلکه بر اساس الگوی «انتخاب عقلانی» نفع شخصی‌اش را در همکاری با دیگران و عمل جمعی می‌داند (Akhtar mohaghghi, 2006, p55-56). بنا بر این نتایج بسیاری از تحقیقات در زمینه ارزش‌ها و توسعه تعامل بین تحول در ساختارهای اقتصادی و اجتماعی جامعه با ارزش‌ها را نشان می‌دهد (Schwartz and Sagie, 2000; Hofsted, 2005. Inghart & Baker). ادبیات پژوهش در حوزه ارزش‌ها و فرهنگ در ایران تغییر در ارزش‌ها را به طور فاحش گزارش می‌کنند (Azad amaraki & Ghiyasvand, 2004; Sahami, 2008; Sahami, 2002, p42). از طرفی نیز نظریه‌ها و بسیاری از پژوهش‌های معاصر در واکاوی تکنولوژی ارتباطی در کشورهای مختلف دال بر تاثیر شبکه‌های اجتماعی نوین بر فرهنگ و ارزش‌های گوناگون (Adilpur and Ghasemi, 2014; Mehdizadeh & atabak, 2014; Zolqaddar & qasamzadeh Iraqi, 2012) دارند. بر همین اساس مقاله حاضر در صدد است این یافته را به توسعه فرهنگی تعمیم داده و به بررسی رابطه بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی نوین و توسعه فرهنگی (مولفه ارزش‌های مدنی) دانش‌آموزان متوسطه پردازد. در تبیین ارزش‌های اجتماعی، مدنی باید اذعان کرد که پژوهش‌ها نشان داده‌اند که شبکه اجتماعی به طور عام و مولفه‌های همبستگی اجتماعی، اعتماد اجتماعی، تساهل اجتماعی، تعهد و تشکل اجتماعی به طور خاص در شکل‌گیری و درونی شدن ارزش‌های گوناگون اجتماعی نقش موثری دارند.

فرضیه‌های تحقیق

۱. بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی دانش‌آموزان و توسعه فرهنگی (ارزش‌های مدنی) آنان رابطه وجود دارد.
۲. بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی دانش‌آموزان و همبستگی اجتماعی آنان رابطه وجود دارد.
۳. بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی دانش‌آموزان و اعتماد اجتماعی آنان رابطه وجود دارد.
۴. بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی دانش‌آموزان و تساهل اجتماعی آنان رابطه وجود دارد.
۵. بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی دانش‌آموزان و تعهد اجتماعی آنان رابطه وجود دارد.
۶. بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی دانش‌آموزان و تشکل اجتماعی آنان رابطه وجود دارد.
۷. بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی دانش‌آموزان و جنسیت آنان رابطه وجود دارد.

روش‌شناسی

با توجه به ماهیت پژوهش مناسب‌ترین روش، روش پیمایشی است که در مرحله اول به منظور شناسایی متغیرها و بنیان‌های نظری از روش اسنادی، با تکنیک فیش برداری و برای شناسایی و توصیف میزان و نوع بهره‌گیری دانش‌آموزان متوسطه از شبکه‌های اجتماعی نوین، و میزان توسعه فرهنگی آنان از روش میدانی، با استفاده از ابزار پرسشنامه محقق ساخته، داده‌های لازم جمع‌آوری شده است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر پایه‌های دهم (اول) و دوازدهم (سوم) و سیزدهم (چهارم) متوسطه کلیه مدارس شهرستان ملکان که تعداد ۳۷۰۰ نفر می‌باشد که از این تعداد ۲۲۳۱ نفر پسر و ۱۴۶۹ نفر دختر در سال تحصیلی ۹۶-۹۵ در مدارس متوسطه دوره دوم مشغول به تحصیل می‌باشند. شیوه نمونه‌گیری در این تحقیق طبقه‌ای است، نخست کل جامعه آماری با معیارهای مقطع، جنس و رشته تحصیلی طبقه‌بندی شد، سپس از داخل هر طبقه به شیوه تصادفی تعداد نمونه‌های لازم را انتخاب کردیم. حجم نمونه نیز با استفاده از فرمول کوکران ۳۴۸ نفر تعیین گردید. در پژوهش حاضر نیز پرسشنامه پس از تدوین در اختیار تعدادی از متخصصین و اساتید دانشگاه رشته جامعه‌شناسی قرار گرفت تا روایی آن مشخص گردد لذا پس از اعلام نظر و بازبینی نهایی آنها، نارسایی‌ها و ابهامات سئوالات رفع گردید برای تعیین اعتبار و پایایی پرسشنامه نیز از آلفای کرونباخ استفاده شد برای تک‌تک مولفه مقدار آلفای کرونباخ محاسبه گردید. برای اکثر متغیرها میزان آلفا بیش از ۰/۷ بدست آمد. این محاسبات با نرم افزار حاصل گردید. در جدول شماره (۱) نشان داده شده است.

جدول (۱): نتایج تحلیل پایایی متغیرهای تحقیق

متغیرهای تحقیق	گویه‌ها	ضریب آلفای کرونباخ
همبستگی اجتماعی	۸	۰/۷۱۴
اعتماد اجتماعی	۸	۰/۷۰۸
تساهل اجتماعی	۸	۰/۷۶۷
تعهد اجتماعی	۸	۰/۷۷۶
تشکل اجتماعی	۸	۰/۸۱۶
استفاده از شبکه‌های اجتماعی	۸	۰/۷۱۱

نتایج یافته‌های استنباطی

آزمون فرضیات هفتگانه پژوهش حاکی از آنست که بین متغیر مستقل (شبکه‌های اجتماعی) و متغیر وابسته توسعه فرهنگی (مولفه‌های ارزش مدنی) رابطه معنی‌داری وجود دارد که نتایج در جداول زیر مشاهده می‌گردد.

جدول (۲): آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی دانش‌آموزان و توسعه فرهنگی (ارزش‌های مدنی)

فرضیه‌ها	متغیر بیک	متغیر دو	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری	فرض H0 صفر	فرض H1 مقابل	رابطه معنی‌داری
فرضیه اول	میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی	همبستگی اجتماعی	۰/۵۵۱	۰/۰۰۰	بین دو متغیر رابطه وجود ندارد	بین دو متغیر رابطه وجود دارد	سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ با اطمینان ۰/۹۵ می‌توان گفت که بین دو متغیر رابطه معنی‌داری وجود دارد یعنی با افزایش یک متغیر دیگر افزایش می‌یابد
فرضیه دوم	میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی	اعتماد اجتماعی	۰/۶۳۲	۰/۰۰۰	بین دو متغیر رابطه وجود ندارد	بین دو متغیر رابطه وجود دارد	سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ با اطمینان ۰/۹۵ می‌توان گفت که بین دو متغیر رابطه معنی‌داری وجود دارد یعنی با افزایش یک متغیر دیگر افزایش می‌یابد

۱. Cronbach's alpha

فرضیه سوم	میزان استفاده از شبکه های اجتماعی	تساهل اجتماعی	۰/۴۸۵	۰/۰۰۰	بین دو متغیر رابطه وجود ندارد	بین دو متغیر رابطه وجود دارد	سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ با اطمینان ۰/۹۵ می توان گفت که بین دو متغیر رابطه معنی داری وجود دارد یعنی با افزایش یک متغیر متغیر دیگر افزایش می یابد
فرضیه چهارم	میزان استفاده از شبکه های اجتماعی	تعهد اجتماعی	۰/۵۰۱	۰/۰۰۰	بین دو متغیر رابطه وجود ندارد	بین دو متغیر رابطه وجود دارد	سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ با اطمینان ۰/۹۵ می توان گفت که بین دو متغیر رابطه معنی داری وجود دارد یعنی با افزایش یک متغیر متغیر دیگر افزایش می یابد
فرضیه پنجم	میزان استفاده از شبکه های اجتماعی	تشکل اجتماعی	۰/۷۱۰	۰/۰۰۰	بین دو متغیر رابطه وجود ندارد	بین دو متغیر رابطه وجود دارد	سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ با اطمینان ۰/۹۵ می توان گفت که بین دو متغیر رابطه معنی داری وجود دارد یعنی با افزایش یک متغیر متغیر دیگر افزایش می یابد
فرضیه (اصلی) ششم	میزان استفاده از شبکه های اجتماعی	ارزش های مدنی	۰/۷۳۲	۰/۰۰۰	بین دو متغیر رابطه وجود ندارد	بین دو متغیر رابطه وجود دارد	سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ با اطمینان ۰/۹۵ می توان گفت که بین دو متغیر رابطه معنی داری وجود دارد یعنی با افزایش یک متغیر متغیر دیگر افزایش می یابد

با توجه به جدول شماره (۲) مشاهده می شود سطح معنی داری آزمون ۰/۰۰۰ کمتر از ۰/۰۵ می باشد بنابراین فرض صفر رد شده و با اطمینان ۰/۹۵ می توان گفت رابطه معنی داری بین دو متغیر مورد بررسی وجود دارد. با توجه به مثبت بودن علامت ضریب همبستگی ۰/۷۳۲ بین دو متغیر رابطه معنی داری برقرار است. یعنی با افزایش یکی دیگری نیز افزایش می یابد.

فرضیه هفتم

بین میزان استفاده از شبکه های اجتماعی دانش آموزان و جنسیت آنان رابطه وجود دارد.

- فرض صفر: بین میزان استفاده از شبکه های اجتماعی دانش آموزان و جنسیت آنان رابطه وجود ندارد.
- فرض مقابل: بین میزان استفاده از شبکه های اجتماعی دانش آموزان و جنسیت آنان رابطه وجود دارد.

جدول (۳): آزمون T-Test بین میزان استفاده از شبکه های اجتماعی دانش آموزان و جنسیت آنان

متغیر	فراوانی	میانگین	انحراف استاندارد	واریانس	سطح معنی داری	T	سطح معنی داری
مرد	۲۱۰	۴/۳۹۵۲	۰/۶۹۹۲۷	۲۶/۳۹۸	۰/۰۰۰	-۶/۴۸۷	۰/۰۰۰
زن	۱۳۸	۳/۷۴۶۴	۱/۱۶۵۵۷				

مطابق با جدول شماره (۳) اندازه T برابر ۶/۴۸۷- با سطح معنی داری ۰/۰۰۰ شده که از ۰/۰۵ کمتر است لذا می توان فرض صفر را رد کرد. یعنی واریانس دو گروه با هم برابر نیست و گروه ها از لحاظ میزان استفاده از شبکه های اجتماعی با یکدیگر تفاوت دارند. با توجه به اینکه میانگین گروه اول یعنی مردها بیشتر از میانگین گروه دوم یعنی زن ها است پس می توان گفت که میزان استفاده از شبکه های اجتماعی توسط مردها بیشتر از زن ها است.

بررسی تاثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته با کمک رگرسیون

معادله رگرسیون به منظور تعیین تاثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته بررسی می شود. مقدار ضریب تعیین بیان کننده این است که چه مقدار از تغییرات متغیر وابسته به کمک متغیرهای مستقل تبیین می شود. با کمک ضرایب بتا می توان معادله رگرسیون را نوشت. همچنین ضرایب بتای استاندارد شده در تعیین سهم نسبی هر متغیر در تغییرات متغیر وابسته مؤثر است. ضریب بتای هر متغیر مستقلی که بیشتر بود به معنای این است که سهم نسبی بیشتری در تغییرات متغیر وابسته دارد.

جدول (۴): خلاصه مدل

ضریب تعیین R Square	ضریب همبستگی R
۰/۶۴۲	۸۰۱/۰

با توجه به جدول شماره (۴) مقدار ضریب همبستگی چندگانه مدل رگرسیونی برابر ۰/۸۰۱ است. مقدار ضریب تعیین برابر ۰/۶۴۲ است یعنی ۶۴/۲٪ از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل تبیین می‌شود.

جدول (۵): آنالیز واریانس (Anova)

سطح معنی‌داری	مقدار آماره F
۰/۰۰۰	۱۲۲/۷۱۱

با توجه به جدول شماره (۵) مشاهده می‌شود سطح معنی‌داری آزمون ۰/۰۰۰ کمتر از ۰/۰۵ است بنابراین فرض صفر رد شده و با اطمینان ۹۵٪ می‌توان گفت مدل برازش داده شده مدل مناسبی است و رابطه رگرسیون خطی است.

جدول (۶): ضریب رگرسیون

ضریب بتا	ضریب بتای استاندارد شده	سطح معنی‌داری
۰/۲۳/۰	۱۴۵/۰	۰/۱۷/۰
۰/۴۰/۰	۲۴۵/۰	۰/۰۰/۰
۰/۳۲/۰	۱۹۱/۰	۰/۰۰/۰
۰/۵۱/۰	۲۴۱/۰	۰/۰۰/۰
۰/۱۰۰	۴۹۰/۰	۰/۰۰/۰

با توجه به جدول شماره (۶) مشاهده می‌شود سطح معنی‌داری پنج متغیر مستقل کمتر از ۰/۰۵ است لذا وارد مدل رگرسیونی می‌شوند. بنابراین تمامی ابعاد گرایش به ارزش‌های مدنی بر میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی تأثیر دارند.

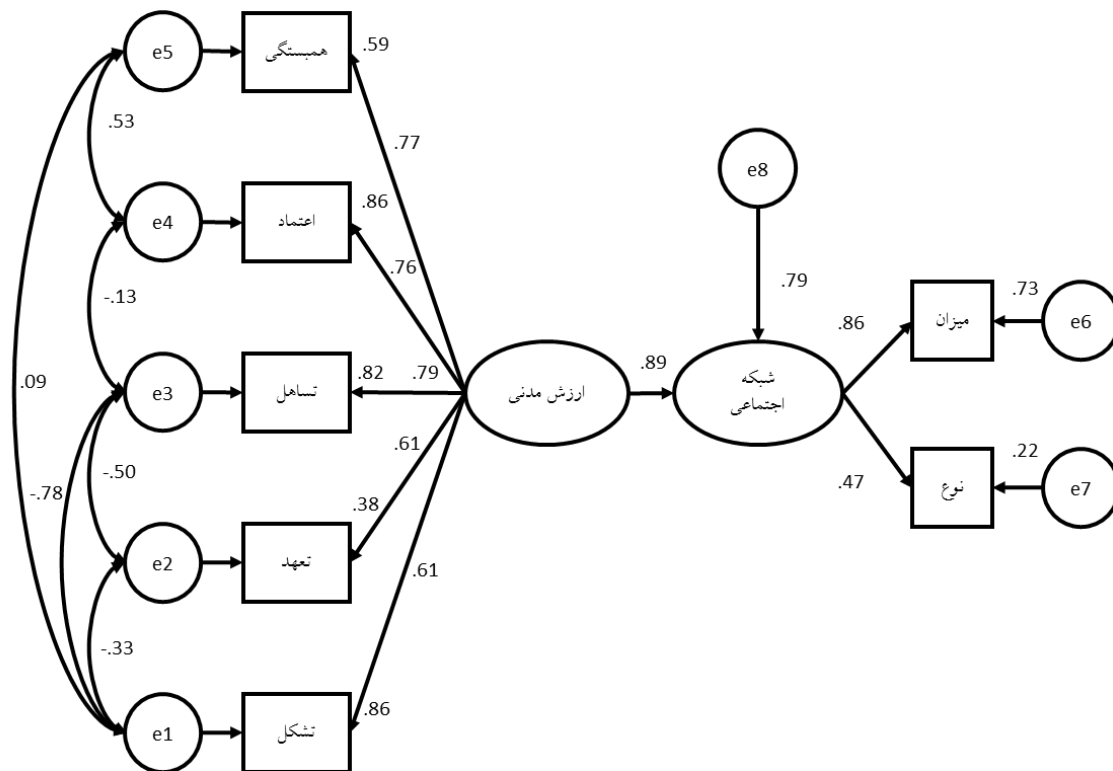
الگوسازی معادلات ساختاری با کاربرد Amos graphics

در این قسمت به آزمون اعتبار سازه ای وسیله اندازه‌گیری و آزمون نیکویی برازش ساختار مورد نظر با استفاده از نرم افزار Amos با در اختیار داشتن داده‌های مربوط به متغیرهای برگرفته شده از فرضیه‌ها می‌پردازیم. مدل ذیل به آزمون اعتبار سازه ای متغیرهای مستقل میزان همبستگی اجتماعی، اعتماد اجتماعی، تساهل اجتماعی، تعهد اجتماعی و تشکل اجتماعی با متغیر وابسته میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی و آزمون نیکویی.

شاخص‌های مدل، آزمون نیکویی برازش ساختار نظری مطرح شده با داده‌های مشاهده شده و اعتبار سازه ای وسیله اندازه‌گیری مورد بحث را نشان می‌دهد. کلیه شاخص‌های تطبیقی مدل نیز مقادیر بالاتر از ۰/۹۰ را نشان می‌دهند که به معنای توان مدل از فاصله گرفتن از یک مدل استقلال و نزدیک شدن به یک مدل اشباع شده بر مبنای معیارهای تعریف شده برای آنها است. از آنجا که معیارهای $AGFI=0/904$ ، $TLI=0/911$ و $IFI=0/915$ نزدیک به یک می‌باشند، حاکی از برازش زیاد مدل و معیار $RMSEA=0/078$ ، حاکی از عملکرد ضعیف باقیمانده‌ها در مدل است.

جدول (۷): نتایج بدست آمده از خروجی نرم افزار Amos

DF	P	Chi-square	AGFI	RMSEA	IFI	NFI	TLI	DF/CMIN
۷	۰/۰۰۰	۱۴۹/۷۰۱	۰/۹۰۴	۰/۰۷۸	۰/۹۱۵	۰/۹۰۶	۰/۹۱۱	۴/۱۲۳

نمودار (۱): معادلات ساختاری

بحث و نتیجه گیری

براساس نتایج حاصل از فرضیات هفتگانه که در نتایج یافته های قبلی آمده است که بین میزان استفاده از شبکه های اجتماعی دانش آموزان و توسعه فرهنگی آنان (ارزش های مدنی) رابطه معنی داری وجود دارد به نظر می رسد که با نتایج اکثریت تحقیقات تجربی پیشین که قبلا اشاره شد همخوانی دارد و نتایج بدست آمده از این پژوهش را تایید می نماید. نتایج پژوهش (Sharafal-Din, 2012). حاکی از آنست که رسانه های جمعی (با تاکید بر رسانه ملی تصویری) نقش بسیار مهم و گاه منحصر به فردی در فرهنگ سازی، بازنمایی فرهنگ موجود، صیانت از ارزش ها و الگوها، جهت دهی به نهاد های اجتماعی و شکل دهی به شخصیت افراد ایفا می کند. نتایج تحقیق (Khodamoradi and others, 2014) نشان می دهد که ارزش های خانواده هایی که از فضای مجازی استفاده می کنند با ارزش های خانواده هایی که از فضای مجازی استفاده نمی کنند متفاوت است بطوری که این ارزش ها متناسب با طول زمان استفاده (روزانه، هفتگی، ماهانه) و نوع استفاده نیز متفاوت است. نتایج پژوهش (Adilpur and Ghasemi, 2013)، (Mahdizadeh and atabk, 2016)، (Seifollahi and Shateri, 2013)، (Bashir and Afrasiab, 2011)، (Ebrahimi Fare & yaghoubi, 2009) و... همه تحقیقات نتایج تحقیق حاضر را که بیانگر رابطه بین استفاده از شبکه های اجتماعی نوین و توسعه فرهنگی (ارزش های مدنی، اجتماعی) تایید می نمایند.

همچنین نتایج تحقیقات مختلف در رابطه با نظام ارزشی و سلسله مراتب ارزشی و گرایش به ارزش های اجتماعی و یا به عبارتی رفتار و نگرش جمع گرایانه که با نتایج تحقیق حاضر همخوانی و نتایج حاصل را تایید می کند شامل تحقیقات: (Mohseni, 2000)، (Moyedfarr & Azad Ermeki and Ghaitvand, 2004)، (Nowruzi and others, 2009)، (dardbandi, 2006) همه تحقیقات ذکر شده، نتایج تحقیق حاضر را که بیانگر رابطه بین استفاده از شبکه های اجتماعی نوین و گرایش به ارزش های مدنی، اجتماعی تایید می نمایند.

براساس یافته های توصیفی تحقیق استفاده از این شبکه ها با همه امکاناتش و ارزان بودن و دسترسی آسان و بدون محدودیت موجب علاقمندی زیاد دانش آموزان به عضویت در شبکه های اجتماعی شده است بطوریکه شدت ذوق آنها برای عضویت در این شبکه ها به حدی بوده در کمترین زمان کاربران زیادی را به خود جذب کرده تاکنون میلیونها کاربر عضو آن ها شده و هر روز بر تعداد اعضای

افزوده می شود. گسترش بی سابقه شبکه های اجتماعی در بین جوانان تحول چشمگیری در ارتباطات و تعاملات اجتماعی آنان بوجود آورده است و شبکه جدیدی از الگوی ارتباطی را عرضه نموده است که در اثر آن الگوهای سنتی کم رنگتر شده یا منسوخ گشته اند. استفاد از شبکه های اجتماعی نوین و حضور در فضای مجازی فرهنگ دو جهانی شدن را بیشتر مجسم نموده و قواعد کنش متقابل اجتماعی را تغییر داده و ارزش های اجتماعی و مدنی کاربران را نیز تحت تاثیر قرار داده است. کاربران اینترنتی به این واقعیت واقف شده اند که حضور در فضای مجازی خود آگاهی آنان را افزایش داده و باعث بهره مندی هرچه بیشتر از عناصر فرهنگی دیگران شده است و ارزش ها از جمله عنصری است که در جریان تبادل ارتباطی و تعاملی ناشی از حضور در این شبکه ها بر ساخته می شوند و یا از نوع تعریف می گردند. باتوجه به اینکه ارزش های اجتماعی و مدنی افراد در عرصه های اجتماعی تکوین می یابند فضای اجتماعی تولیدی از طریق استفاده از شبکه های اجتماعی نوین می تواند در فرایند توسعه فرهنگی، شکل گیری و تکامل ارزش های مدنی موثر باشد البته ممکن است تنوع ارزش ها در جوامع مختلف به تنوع ارزشی در یک جامعه نیز منجر شود. محتوی شبکه های اجتماعی در ارتقای آگاهی کاربران در زمینه های گوناگون اجتماعی فرهنگی و سیاسی نقش اساسی داشته است یافته های پژوهش حاضر نقش شبکه های اجتماعی نوین را در توسعه فرهنگی، تغییر ابعاد و مولفه های (همبستگی اجتماعی، اعتماد اجتماعی، تساهل اجتماعی، تعهد اجتماعی، تشکل اجتماعی) ارزش های مدنی را نشان می دهند و این یافته ها تاییدی بر نظریه های اندیشمندانی چون گیدنز، کاستلز، تامپسون، مک کوئل، لاسول، رایت، لرنر، رابرتسون است که بر اساس نظریات آنان چنین استنباط می شود که در صورت تداوم تعاملات دانش آموزان در فضای شبکه های اجتماعی نوین، فرهنگ و ارزش های آنان تحت تاثیر قرار خواهد گرفت، از آنجا که فضای شبکه های اجتماعی نوین برای کاربران به عنوان یک زیست جهان قلمداد می شود پس حضور و مشارکت آنان در این زیست جهان، شکل دهنده ارزش های مدنی آنان خواهد بود؛ به بیانی دیگر شبکه های اجتماعی نوین به عنوان یک خرده نظام فرهنگی در بر ساخت فرهنگی و ارزش های مدنی دانش آموزان نقش محوری دارند.

پیشنهادهای

مطابق یافته های تحقیق حاضر نقش شبکه های اجتماعی نوین در توسعه فرهنگی و مولفه های ارزش مدنی دانش آموزان متوسطه مورد تایید قرار گرفت. اما به نظر می رسد که استفاده از شبکه های اجتماعی توسط دانش آموزان کاربر می تواند همانند شمشیر دو دم باشد که هم موجب گسترش و تعمیق ارزش های اجتماعی، مدنی سازگار با فرهنگ ایرانی، اسلامی و ملی دانش آموزان کاربر باشد و در ایجاد نظم و آرامش در زندگی اجتماعی کمک نماید. و هم می تواند در ترویج ارزش های اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی بیگانه و مغایر با اهداف جامعه تعادل نظام اجتماعی را برهم زده آسیب های جبران ناپذیری بر کاربران دانش آموز وارد نماید. لذا باتوجه به یافته ها پژوهش پیشنهاداتی برای تقویت و ارتقای ارزش های اجتماعی، مدنی دانش آموزان کاربر شبکه های اجتماعی ارائه می گردد.

۱. بدلیل نفوذ فناوری های تکنولوژیکی و ارتباطی در سراسر جهان و مواجهه منطقی با این امکانات، جهت بهره مندی از مزیت ها و مصون ماندن از آسیب های احتمالی به کاربران شبکه های اجتماعی نوین بالخصوص جوانان و دانش آموزان کشور، تصمیم گیران و سیاست گذاران از جمله شورای عالی آموزش فرهنگی و شورای عالی مجازی در خصوص ارائه برنامه ها و خدمات علمی مرتبط با فن آوری های ارتباطی و شبکه های اجتماعی به کاربران هماهنگی لازم را بعمل آورند تا از لحاظ اشاعه عناصر فرهنگی نا سازگار با جامعه خودی تدابیر لازم اندیشیده شود.
۲. به منظور تحکیم و ارتقاء مولفه های اصلی ارزش های مدنی از جمله اعتماد، تساهل، تعهد، تشکل و همبستگی اجتماعی در محتوای کتب درسی علوم اجتماعی دانش آموزان از مفاهیم مرتبط با این ارزش ها بیشتر گنجانده شود و هم نیروی انسانی مورد نیاز مجرب و آشنا به این مفاهیم که نقش تعیین کننده ای در آموزش و انتقال مسائل تعلیم تربیتی دارند فراهم گشته و عملاً بکار گرفته شود.

۳. نظام اجتماعی هر کشور از خرده نظام هایی تشکیل شده که باید به شکل سیستمی عمل کنند تا تعادل نظام به هم نخورد لذا برای تحقق این امر خطیر تمامی نهاد های مرتبط بامسائل فرهنگی از جمله سازمان صدا و سیما وزارت آموزش و پرورش، وزارت ورزش و جوانان، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و خانواده ها بطور کلی نهادهای تربیتی از موازی کاری جلوگیری نموده درانتقال عناصر فرهنگی و ارزش های مثبت به نسل جوان و تاثیر گذار جامعه، بصورت سیستمی و هماهنگ عمل نمایند. (طوری نباشد که کار یک خرده نظام توسط خرده نظام دیگر خشی گردد).
۴. آگاهی بخشی و اطلاع رسانی اساسی ترین و مهم ترین بخش هر برنامه اجرایی و عملیاتی را تشکیل می دهد که قبل از اجرا باید مد نظر قرار گیرد در فرآیند استفاده از فن آوری های ارتباطی، آموزش مقدماتی و آشنایی اولیه والدین (پدر و مادران) از نحوه عملکرد فن آوری های ارتباطی و شبکه های اجتماعی که قسمت گمشده پازل تعلیم و تربیتی هستند و می تواند در کانالیزه شدن عناصر فرهنگی نقش اصلی را داشته باشد بسیار حیاتی است. لذا انتظار می رود دست اندرکاران دستگاه های تعلیم و تربیتی به این مهم توجه کافی را داشته باشند.
۵. به وزارت آموزش و پرورش و وزارت علوم و تحقیقات و فن آوری پیشنهاد می شود ضمن اجرای برنامه های آموزشی اصلی محوله، امکانات لازم را برای آموزش و عملیاتی کردن مهارت های اجتماعی مرتبط با ارزش های مدنی از جمله: تقویت روحیه تساهل و احترام به حقوق هموعان، احترام به قانون، تعلق و تعهد پذیری به مفاخر ملی و اسلامی، ایجاد انگیزه برای مشارکت در برنامه های اجتماعی، شرکت در طرح های عام المنفعه، انجمن های خیریه و مراقبت از محیط زیست و استفاده بهینه از منابع و امکانات در دانش آموزان و دانشجویان فراهم نمایند.
۶. حمایت از سازمانهای غیردولتی مردم نهاد در تمامی زمینه های سیاسی، مدنی و فرهنگی به منظور گسترش فرهنگ همدمی و مشارکت مردمی در اداره امور جامعه با ایجاد زمینه استفاده از فضای مجازی و شبکه های اجتماعی.
۷. به منظور غنی سازی در برنامه های اوقات فراغت نوجوانان و جوانان و استفاده از فناوری های ارتباطی و شبکه های اجتماعی نوین از سوی آنان، شورای عالی مجازی سازوکاری فراهم نماید تا شبکه های اجتماعی بومی با نظارت دستگاه های تعلیم و تربیتی ذیربط راه اندازی شود و با پربار کردن برنامه های اجرایی، جذابیت برنامه ها را افزایش داده بدین ترتیب تمایل و علاقمندی جوانان کاربر برای استفاده از این شبکه ها بومی بیشتر شده تا آسیب های احتمالی ناشی از شبکه های بیگانه به حداقل برسد بهینه.
۸. به منظور پر کردن اوقات فراغت دانش آموزان و جوانان با نظارت دستگاه های ذیربط تعلیم تربیتی شرایطی را فراهم نمایند برای دانش آموزان طبقه پایین جامعه که بدلیل فقر مالی قادر به دسترسی به فناوری ارتباطی و اینترنتی نیستند این امکان مهیا شود تا آنها نیز از خدمات این شبکه ها استفاده نمایند.

راهکارها

۱. تولید برنامه های فرهنگی با هدف تقویت جایگاه زندگی انجمنی و تشویق فعالیت های داوطلبانه در فرهنگ عمومی جامعه.
۲. ترویج و تشویق گروه های اجتماعی به ایفای نقش در جامعه مدنی از طریق اعطای اختیارات و سپردن وظایف اجتماعی به آنها و سهیم کردن آنها در قدرت.
۳. تسهیل فرایند شکل گیری گروه های انجمنی و داوطلبانه و رفع موانع فعالیت آنها و استقرار سیاستها و معیارهای روشن و شفاف در این زمینه.
۴. تسهیل ارتباط بین گروه های قومی از طریق فعالیت های گردشگری قومی و فرهنگی و تقویت بازار کالاهای فرهنگی قومی.

۵. تولید و پخش برنامه های مبتنی بر رفتارهای داوطلبانه و انجمنی در صدا و سیما.
۶. اعمال تخفیف های مالیاتی برای سازمانها یا افراد ثروتمند در قبال حمایت از فعالیتهای اجتماعی.
۷. گنجاندن آموزش مهارتهای مرتبط با کنشگری مدنی در دروس دوره های ابتدایی و راهنمایی مدارس.
۸. استفاده از انجمن های اولیاء و مربیان برای انتقال مهارتهای مرتبط با فعالیت های جمعی در خانواده.

References

1. Adelpoor, S and Ghasemi, V. (2014) The Effect of Facebook's Social Network on the Cultural Identity of the Youth of Isfahan, Iranian Journal of Cultural Research, Volume 7, Issue 1, Spring 2014, p. 1- 28.
2. Akhtar Mohaghi, M. (2006). Social capital, Tehran, 2005.
3. Almond, Gabriel A. and Sidney Verba. (1963). The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations. Boston MA: Little & Brown and Co.
4. Azad Ermaki, T & Ghyyasvand, A. (2004) Sociology of Cultural Change in Iran. Publisher's ejtema in Tehran, 2005.
5. Bashir, H and Afrasiabi, M. (2011). Internet Social Networking and Youth Lifestyles: A Case Study of Iran's Greatest Virtual Society, Cultural Studies of Iran: Spring 2012, Volume 5, Issue 1 (17); from page 31 to page 60.
6. Castells, M. (2001). Information, Economy, Society and Culture. Translation: Alikhan, A. Khakbaz, A and Chavashian, H. Tehran: New Design, Volume Three.
7. Cohen, B. (1994). The Book of Sociology, Translated by: Tavassoli, G. A and Fazel, F. Tehran, Positions, Third Edition, 1994, p. 129.
8. Daria Pour, Z. (2007). Value structure and generational relations, Youth and Generational Relationships, No. 1, spring and summer 2007.
9. Ebrahimifar, T and Yaghoobi, H. (2009). The Impact of Social Networking on Public Opinion (Presidential Election Case Study 2009), Quarterly Journal of Law Enforcement Police Capitals of the Seventh Year / Issue 1 / Successive 20 / Spring 2014 pp69-94.
10. Ghasemi, Y. (2008). Evaluation of Development Management in Iran, Social Science Letter, No. 33.
11. Hofstede's Research on Cross-Cultural Work-Related Values Kim, S.
12. Imani Jajarmi, H. (2006). Sociological Analysis of the Status of Civil Values in Iran, The Growth of Education in the Social Sciences, No. 9, No. 3 Spring, 2006, pp37-44.
13. Inglehart, Ronald and Baker, Wayne E. (2000). "Modernisation, Culture Change, and the Persistence OF Traditional Values". American sociological Review, Vol. 65, February, Pp19-47.
14. KhodaMoradi, T and others. (2014). Examination of the Effect of Using Virtualization on Family Values (Case Study: Secondary School Teachers of the Education Organization of Ilam Province), Ilam Culture, Vol. 15, No. 44 & 45, autumn and winter 2014, pp. 155-167.
15. Lal, J. (2000). Media, Communication, Culture; Global Approach. Translation: Noodost.M, Tehran: Publication of Iran.
16. Mahboubi Manesh, H. (2012). The Society of Values (with emphasis on order and morality), Tehran: Publication of Law Enforcement Sciences, second edition.
17. Mehdi Zadeh, S. M and Atabak, M. (2015). Use of Social Networks and the Formation of a Young Culture in the Youth of Tehran Facebook User, Communication Culture Studies, Seventh Year, Thirty-Fourth, Summer, 2016, pp. 110-144.
18. Moeed Farr, S and Darbandi, S. A. (2006). A Survey on the behavior and Attitudes Collective of the Citizens of Tehran, Journal of Sociology of Iran, No. 3, Autumn 2006.
19. Mohseni, M. (1991). Preparations for sociology. Eighth edition Tehran: Diba Publications.

20. Mohseni, M. (2000). A Survey on Knowledge, Attitudes and Social Cultural Behaviors in Iran, Place of Publication: Tehran, 2000.
21. Naghili Hokmabadi, A. (2011). Study on the evolution of citizenship values of undergraduate students at Tabriz University and the role of hidden curriculum elements.
22. Nowroozi, N and Marzouqi, R. (2009). Comparative Study of the Value System of Cultures (Managers and Teachers) of Dashtestan Based on Schwarz's Basic Values the New Approach in Educational Management: Summer 2012, Volume 3, and Issue 2 (10), Pp. 99-118.
23. Sahami, Sosan (2002). Studying the Cultural Values of Young People Compared to Adults in Shiraz: Fars Culture. Autumn and winter 2002.
24. Sahami, Sosan (2008). Value priorities of students of Garmsar Social Sciences Research Journal, Year 2, No. 2, summer 2008.
25. Schwartz, H.Sh. and Galit, S. (2000) Value consensus and importance , Across-National study, Journal of cross-culture Psychology, Vol. 31, No. 4, July, Pp 465-497.
26. Seyfollahi, S and Shateri, P. (2013). The role of modern social networks in changing the behavior of Iranian girls and women (Case study: Girls and women students of Tehran universities in 2013), Iranian Journal of Social Development Studies, Volume 7, Issue 2, Spring 2015, Page 27-44.
27. Sharaf al-Din, S. H. (1391). The role of mass media in the transfer of social values (with an emphasis on the national media) Journal of Knowledge: Year 21. No179, November 2012.
28. Skidmore, W. (1996). Theories of Sociology: Theoretical Thought in Sociology, (Hazeri, A & others.). Taban Publishing in Tehran.
29. Vosoughi, M and ARam, H. (2012). A Review of Structural Obstacles to Develop and Promote Cultural Development in Iran; Challenges and Solutions, Journal of Social Development Studies, Vol. 4, No. 3, Summer 2012.
30. Zolghadr, H and Ghasemzadeh Araghi, M. (2011). Investigating the role of social networks in representing the McLuhan global village, Communication Culture: Volume 2, Issue 8, winter 2012, Pages 171-193.